

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเพื่อการพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในส่วนท้ายนี้ผู้วิจัยขอเสนอผลสรุปภาพรวมจากการศึกษาตั้งแต่วัตถุประสงค์การวิจัย คำถามในการวิจัย ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อจำกัดของการวิจัยและข้อเสนอแนะ รายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบเชิงสำรวจของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำถามในการวิจัย

องค์ประกอบของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุใดบ้างที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน และโมเดลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะเป็นอย่างไร

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถนำโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งเสริมพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาที่ได้จากการพัฒนานี้ ไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมผู้เรียนให้มีความกระตือรือร้นใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาทักษะด้านอื่นๆ ของนักศึกษาได้ให้เติบโตทางความคิดอย่างเท่าทันยุคสมัย ตลอดจนสามารถปรับใช้ในการพัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานในการวิจัยตามแนวคิดทางทฤษฎี และจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบในการทดสอบความสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนี้

สมมติฐานหลัก

ปัจจัยสถานการณ์แวดล้อม ปัจจัยคุณลักษณะเดิมภายใน อิทธิพลคำสอนศาสนาที่ส่งเสริมการใฝ่เรียนรู้ และจิตลักษณะตามสถานการณ์ เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สมมติฐานย่อย

- 1) สถานการณ์แวดล้อมเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 2) สถานการณ์แวดล้อมเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 3) คุณลักษณะเดิมภายในของผู้เรียนเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 4) คุณลักษณะเดิมภายในของผู้เรียนเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

5) คำสอนศาสนาที่ส่งเสริมการใฝ่เรียนรู้เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

6) คำสอนศาสนาที่ส่งเสริมการใฝ่เรียนรู้เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

7) จิตลักษณะตามสถานการณ์มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาในสาขาวิชาอิสลามศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,156 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาในสาขาวิชาอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้มีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างให้สอดคล้องตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูล การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับโมเดลสมการโครงสร้าง ตามสูตรของ Cohen (1977) โดยใช้โปรแกรม G*power ในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม เมื่อคำนวณด้วยโปรแกรมแล้วได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ เท่ากับ 218 คน ทั้งนี้เพื่อป้องกันการได้ข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามรวมทั้งสิ้น 320 ชุด และได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับมาเป็นจำนวน 300 ชุด ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้สถาบันการศึกษาเป็นเกณฑ์

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมไม่เรียนรู้ ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมไม่เรียนรู้ของนักศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้จากคำสอนศาสนาอิสลามจากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิ แล้วจึงวิเคราะห์ตัวแปรที่ต้องการนำมาศึกษา กำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยและโมเดลสมมติฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวิจัยจากกรอบแนวคิดที่ได้กำหนด ซึ่งเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ศึกษาองค์ประกอบเชิงสำรวจของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งเสริมพฤติกรรมไม่เรียนรู้ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหา (IOC) และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) แล้วจึงนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองแล้วมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เมื่อวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือเรียบร้อยแล้วจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของโมเดลปัจจัยเชิงเหตุ (EFA) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมไม่เรียนรู้ของนักศึกษา

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เพื่อหาองค์ประกอบร่วมที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา ลดจำนวนตัวแปร และคัดเลือกเฉพาะตัวแปรสังเกตได้ที่มีน้ำหนักในการอธิบายตัวแปรที่ศึกษาได้เหมาะสมที่สุด ผู้วิจัยจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบสำรวจ (EFA) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป พิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก และนำองค์ประกอบที่มีค่าไอเก้น มากกว่า 1 หมุนแกนแบบ Varimax แล้วตรวจสอบหาค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ของตัวแปรสังเกต

ได้ โดยใช้สถิติทดสอบ KMO ในการตรวจสอบ แล้วจึงสกัดตัวแปรด้วยการหมุนแกน 5 ครั้งจนได้ผลลัพธ์ตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบที่ดีที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษา

ผู้วิจัยตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดล (Confirmatory factor analysis) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดล โดยใช้เกณฑ์พิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดล ประกอบด้วย ค่า RMSEA, RMR, χ^2/df , TLI, CFI, GFI และ IFI วิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่หนึ่งของแต่ละโมเดลการวัด และตามด้วยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง แล้วจึงตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยันของโครงสร้างทั้งโมเดล โดยตรวจสอบค่าดัชนีของโมเดลให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษา

ผู้วิจัยใช้เทคนิคทางการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) โดยใช้หลักการทดสอบ Maximum Likelihood เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ โดยพิจารณาความกลมกลืนของการวัดภาพรวมของโมเดล จากค่าสถิติวัดระดับความสอดคล้อง (Goodness of Fit Measures) โดยใช้เกณฑ์พิจารณาค่าดัชนีประกอบด้วย ค่า RMSEA, RMR, χ^2/df , TLI, CFI, GFI และ IFI เนื่องจากโมเดลยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์วิจัยจึงจำเป็นต้องดำเนินการปรับโมเดล ด้วยการการเชื่อมลูกศรสองหัวระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแปร การรวมตัวแปร และการลดจำนวนตัวแปร ซึ่งหลังจากการปรับโมเดลใหม่ พบว่า ความกลมกลืนโดยรวมของโมเดลอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา และอภิปรายผลการพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พร้อมเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้และเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

5.1 สรุปผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการศึกษาโมเดลปัจจัยเชิงเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีรายละเอียดสรุปผลการวิจัยรายวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

ข้อค้นพบจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1

การศึกษาองค์ประกอบเชิงสำรวจของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบเชิงสำรวจของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีหาองค์ประกอบหลัก มีค่า KMO เท่ากับ .857 และ $p < .001$ อธิบายได้ว่าตัวแปรที่นำมาศึกษามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งพบว่า องค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigenvalue) ตั้งแต่ 1.00 ขึ้นไป มีจำนวน 7 องค์ประกอบ มีร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 66.402 (Cumulative Percentage of Variance) รายละเอียดแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 อิทธิพลคำสอนศาสนา คือ ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .754 - .815 เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การรับรู้ความสำคัญของความรู้มาจากคำสอนศาสนาตลอด การเชื่อมั่นว่ามุสลิมต้องพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาหาความรู้ เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้ต้องเริ่มต้นด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ การมีความคิดว่าศาสนาอิสลามส่งเสริมให้มุสลิมมีบุคลิกภาพที่ใฝ่เรียนรู้ มีท่านบีมุฮัมมัด ﷺ และบรรดาเศาะหาบะฮ์   เป็นแบบอย่างของนักเรียน และความพร้อมนำคำสอนศาสนาทุกเรื่องไปปฏิบัติด้วยความเต็มใจ

องค์ประกอบที่ 2 การสนับสนุนทางสังคม ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .804 - .837 เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ครอบครัวให้การสนับสนุนทรัพยากรสำหรับการเรียนรู้ สมาชิกในครอบครัวให้กำลังใจทำให้รู้สึกมุ่งมั่น ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน สมาชิกในครอบครัวและคนรอบข้างเป็นแบบอย่างในการใฝ่เรียนรู้ และครอบครัวรับฟังปัญหาการเรียนและให้คำปรึกษาได้ดี

องค์ประกอบที่ 3 บรรยากาศการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .732 - .875 เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อยได้ ดังนี้

ห้องสมุดมีหนังสือที่หลากหลายและพร้อมให้บริการ บรรยากาศในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อนๆ แบ่งปันความรู้ บรรยากาศในห้องเรียนมีความเหมาะสมจำนวนผู้เรียนไม่แออัด และบรรยากาศในมหาวิทยาลัยมีนิทรรศการที่ให้ความรู้ใหม่ๆ

องค์ประกอบที่ 4 การปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .798 - .837 เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเสมอ อาจารย์ช่วยให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ อาจารย์มีความเป็นกันเองกับนักศึกษา และอาจารย์มีความกระตือรือร้นในการสอน นักศึกษาจึงกระตือรือร้นไปด้วย

องค์ประกอบที่ 5 การมีลักษณะมุ่งอนาคต ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .660 - .797 เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ การวางแผนสิ่งที่ยากทำในอนาคตแล้ว การอดทนและมุ่งมั่นในการเรียนรู้ การมีเป้าหมายความสำเร็จในอนาคตที่ชัดเจน และตั้งใจเรียนเพื่อเป็นที่พึงของครอบครัวในอนาคต

องค์ประกอบที่ 6 การมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .678 - .800 เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ใฝ่เรียนรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิต การเชื่อมั่นว่าความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จอยู่ที่นั่น การมีวินัยในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และพยายามหาคำตอบเรื่องที่สงสัยให้ได้แม้ว่าต้องพยายามอย่างมากก็ตาม

องค์ประกอบที่ 7 การมีนิสัยรักการอ่าน ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .664 - .775 เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ อ่านหนังสือเพื่อพัฒนาความคิด อ่านหนังสือหาความรู้อยู่เสมอจึงรู้เท่าทันนวัตกรรมใหม่ๆ อ่านหนังสือจนเป็นกิจวัตรทุกคืนก่อนเข้านอน และค้นคว้าหาความรู้มาอ่านเพิ่มเติมในสิ่งที่ไม่เข้าใจ

ข้อค้นพบจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2

ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในขั้นต้น พบว่า ตัวแปรปัจจัยเชิงเหตุมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง .563 - .885 มีนัยสำคัญทางสถิติทุกตัวแปร และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลปัจจัยเชิงเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดน

ภาคใต้ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพบว่าค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดล คือ ค่า RMSEA, RMR, χ^2/df , CFI, GFI, IFI และ TLI ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกค่า จึงสรุปได้ว่าผลการตรวจสอบโมเดลปัจจัยเชิงเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมไม่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยอิทธิพลคำสอนทางศาสนา ปัจจัยสถานการณ์แวดล้อม และปัจจัยคุณลักษณะเดิมภายใน

ข้อค้นพบจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3

การพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมไม่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) จากค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง ผลการตรวจสอบโมเดลครั้งแรกพบว่า ค่าพารามิเตอร์ RMSEA, RMR, χ^2/df , TLI, CFI, และ IFI ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด มีเพียงค่า GFI ซึ่งยังน้อยกว่าเกณฑ์ที่ได้กำหนด จึงจำเป็นต้องมีการปรับโมเดลใหม่ ด้วยการการเชื่อมลูกศรสองหัวระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแปร การรวมตัวแปร และการลดจำนวนตัวแปร ซึ่งภายหลังจากการปรับโมเดลใหม่ให้โมเดลสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ความกลมกลืนโดยรวมของโมเดลก็ยังอยู่ในเกณฑ์ดีทุกค่า $\chi^2/df = 1.273$ CFI=.972 GFI=.901 IFI=.972 TLI=.968 RMSEA=.030 RMR=.031 โดยตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุในโมเดลสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยภาพรวมได้ร้อยละ 17 นอกจากนี้ ยังพบว่า ปัจจัยสถานการณ์แวดล้อม เป็นตัวแปรเดียวที่มีอิทธิพลทางตรง ส่วนปัจจัยคุณลักษณะเดิมภายในผู้เรียนและด้านอิทธิพลทางศาสนามีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมไม่เรียนรู้ของนักศึกษาโดยผ่านปัจจัยจิตลักษณะตามสถานการณ์ โดยตัวแปรคุณลักษณะเดิมภายในผู้เรียนมีอิทธิพลทางอ้อมมากกว่าตัวแปรอิทธิพลคำสอนทางศาสนา สรุปได้ว่าโครงสร้างโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมไม่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 3 ส่วนหลักคือ ส่วนแรกตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่ศึกษา ส่วนที่สองปัจจัยสื่อกลางคือ จิตลักษณะตามสถานการณ์ และส่วนที่สามคือ ตัวแปรพฤติกรรมไม่เรียนรู้ ซึ่งแต่ละส่วนมีองค์ประกอบของปัจจัยดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุสามารถเรียงลำดับความสำคัญของได้ดังนี้

1) **อิทธิพลคำสอนทางศาสนา** เป็นตัวแปรแฝงที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย 4 ตัวแปรสังเกตได้ เรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ การรับรู้ความสำคัญของความรู้มาจากคำสอนศาสนาตลอด ความเชื่อมั่นว่าการเรียนรู้ต้องเริ่มต้นด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์การมีท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ความพร้อมนำคำสอนศาสนาทุกเรื่องไปปฏิบัติด้วยความเต็มใจ และการมีท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ เป็นแบบอย่างของนักเรียนรู้

3) **คุณลักษณะเดิมภายในผู้เรียน** เป็นตัวแปรแฝงที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาอันดับแรกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย 3 ตัวแปรแฝง คือ การมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ การมีลักษณะมุ่งอนาคต และการมีนิสัยรักการอ่าน ตามลำดับความสำคัญของตัวแปร ประกอบด้วย 11 ตัวแปรสังเกตได้ เรียงลำดับความสำคัญของตัวแปรสังเกตได้ในแต่ละตัวแปรแฝงได้ดังนี้ **การมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้** ประกอบด้วย 4 ตัวแปรสังเกตได้ เรียงลำดับความสำคัญของตัวแปรได้ดังนี้ การใฝ่เรียนรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิต รองลงมาคือ มีวินัยในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง พยายามหาคำตอบเรื่องที่สงสัยแม้ว่าต้องพยายามอย่างมากก็ตาม และการเชื่อมั่นว่าความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จอยู่ที่นั่น ตามลำดับ **การมีลักษณะมุ่งอนาคต** ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ เรียงลำดับความสำคัญของตัวแปรได้ว่า มีเป้าหมายความสำเร็จในอนาคตที่ชัดเจนมีความสำคัญลำดับแรก รองลงมาคือ วางแผนสิ่งที่อยากทำในอนาคตแล้ว และมีความอดทนและมุ่งมั่นในการเรียนรู้ ตามลำดับ **การมีนิสัยรักการอ่าน** ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ เรียงลำดับความสำคัญของตัวแปรได้ว่า อ่านหนังสือหาความรู้อยู่เสมอจึงรู้เท่าทันนวัตกรรมใหม่ๆ มีความสำคัญอันดับแรก รองลงมาคือ ค้นคว้าหาความรู้มาอ่านเพิ่มเติมในสิ่งที่ไม่เข้าใจ และอันดับสุดท้ายอ่านหนังสือทำให้ได้พัฒนาความคิด

2) **สถานการณ์แวดล้อม** เป็นตัวแปรแฝงที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย 3 ตัวแปรแฝง คือ การสนับสนุนทางสังคมบรรยากาศการเรียนรู้ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน ตามลำดับความสำคัญของตัวแปร ประกอบด้วย 9 ตัวแปรสังเกตได้ เรียงลำดับความสำคัญของตัวแปรสังเกตได้ในแต่ละตัวแปรแฝงได้ ดังนี้ **การสนับสนุนทางสังคม** ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ เรียงลำดับความสำคัญของตัวแปรได้ว่า การให้คำปรึกษา รับฟังปัญหาและสนับสนุนทรัพยากรสำหรับการเรียนรู้ของครอบครัว มีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ กำลังใจจากสมาชิกในครอบครัวทำให้รู้สึกมุ่งมั่นตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการเป็น

แบบอย่างในการใฝ่เรียนใฝ่รู้ของสมาชิกในครอบครัวและคนรอบข้าง ตามลำดับ **บรรยากาศการเรียนรู้อ** ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ เรียงลำดับความสำคัญของตัวแปรได้ว่า บรรยากาศของห้องสมุดมีหนังสือที่หลากหลายและพร้อมให้บริการมีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ บรรยากาศในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อนๆ แบ่งปันความรู้ และบรรยากาศห้องเรียนไม่แออัดจำนวนผู้เรียนในแต่ละห้องเรียนมีความเหมาะสม ตามลำดับ **การปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน** ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ เรียงลำดับความสำคัญของตัวแปรได้ว่า อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเสมอมีความสำคัญอันดับแรก รองลงมาคือ อาจารย์ช่วยให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และอันดับสุดท้ายอาจารย์มีความเป็นกันเองกับนักศึกษา

ส่วนที่สอง จิตลักษณะตามสถานการณ์ ซึ่งเป็นตัวแปรสื่อกลางของโมเดลนี้ มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้อของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ เรียงลำดับความสำคัญของได้ดังนี้ แรงบันดาลใจการเรียนรู้มีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ ทศนคติที่ดีต่อการใฝ่เรียนรู้อ และการเชื่อมั่นในตนเองว่าความพยายามจะนำไปสู่ความสำเร็จ ตามลำดับ

ส่วนที่สาม พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้อ ซึ่งเป็นตัวแปรตามของการศึกษาคั้งนี้ ประกอบด้วย 4 ตัวแปรสังเกตได้ โดยพบว่า พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้อของผู้เรียนในปัจจุบันมีความสนใจเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีของยุคสมัย มีความสำคัญในลำดับแรก รองลงมาคือ การเรียนรู้ในสิ่งที่ท้าทายความสามารถของตนเอง สนุกที่ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มีวินัยและความรับผิดชอบสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นอันดับสุดท้าย

ดังนั้น สรุปได้ว่าการพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงเหตุส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้อของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานในการวิจัยตามแนวคิดทางทฤษฎี และจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดความสัมพันธ์ของตัวแปรเพื่อการทดสอบโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 5.1 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

	สมมติฐานย่อย	ผลการทดสอบ
ข้อที่ 1	สถานการณ์แวดล้อมเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้อ	สอดคล้อง

	สมมติฐานย่อย	ผลการทดสอบ
ข้อที่ 2	สถานการณ์แวดล้อมเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้	ไม่สอดคล้อง
ข้อที่ 3	คุณลักษณะเดิมภายในของผู้เรียนเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้	ไม่สอดคล้อง
ข้อที่ 4	คุณลักษณะเดิมภายในของผู้เรียนเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้	สอดคล้อง
ข้อที่ 5	คำสอนศาสนาที่ส่งเสริมการใฝ่เรียนรู้เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้	ไม่สอดคล้อง
ข้อที่ 6	คำสอนศาสนาที่ส่งเสริมการใฝ่เรียนรู้เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้	สอดคล้อง
ข้อที่ 7	จิตลักษณะตามสถานการณ์ที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้	สอดคล้อง

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยสรุปผลการวิจัยของปัจจัยเชิงสาเหตุในแต่ละด้านสามารถอภิปรายได้ ดังนี้

อิทธิพลคำสอนศาสนาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาผ่านสื่อกลางจิตลักษณะตามสถานการณ์ที่สามารถปรับเปลี่ยนตามการรับรู้ เจตคติ และความเชื่อมั่นของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Mohamad Khairi Othman & Asmawati Suhid (2010) ที่พบว่า ปรัชญาการศึกษาอิสลามได้ส่งเสริมการนำคำสอนศาสนาอิสลามมาเสริมพลัง (Empowerment) และกระตุ้นพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งผ่านรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Raudlotul Firdaus Binti Fatah Yasin & Mohd Shah Jani (2013) ที่อธิบายว่า อิสลามส่งเสริมให้มนุษย์ใฝ่หาความรู้มากกว่าการส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ เสียอีก ซึ่งความเป็นจริงแล้วการมีพฤติกรรมใฝ่

เรียนรู้ถือเป็นการใช้ที่มีผลภาคบังคับ (Fardu) สำหรับผู้เป็นมุสลิมทุกคนทั้งหญิงและชาย ดังที่เราพบหลักฐานตัวบทในคัมภีร์อัลกุรอานและอัลหะดีษที่ได้เน้นย้ำเรื่องนี้อยู่หลายโองการ (สุเราะฮ์อัล-อันบิยาอ โองการที่ 7 สุเราะฮ์อันนัฟล โองการที่ 43 สุเราะฮ์อัล-อะลัก โองการที่ 1-5 สุเราะฮ์ฟาฏีร์ โองการที่ 28 เป็นต้น) ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ al-Ghazali (1997) และ ผลการศึกษาของ Ahmad Munawar Ismail et, al. (2011) ที่พบว่า คำสอนทางศาสนาเป็นเหตุผลสำคัญที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ เนื่องจากพฤติกรรมมนุษย์มีความเชื่อมโยงกับความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อของเฉพาะบุคคล ซึ่งความรู้และคำสอนจากศาสนาจะมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มความเชื่อมั่นให้มนุษย์ยกระดับความสามารถของตน Yusuf al-Qaradawi (2001) ได้กล่าวว่า มนุษย์จำเป็นต้องแปลงการกระทำหรือพฤติกรรมของตนในชีวิตประจำวันให้เป็น “อิบาดะฮ์” (Ibadah) โดยองค์ประกอบหลักของอิบาดะฮ์นั้นจำเป็นต้องประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ คือ การยึดมั่นในหลักบทบัญญัติชะรีอะฮ์ (Syariah) รวมไปถึงแบบฉบับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และการทำหน้าที่ของการเป็นมุสลิม เพื่อแสดงถึงความเคารพภักดีต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดังนั้น หากพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลมีสององค์ประกอบข้างต้นนี้ ก็จะถูกเรียกว่าเป็น “อิบาดะฮ์” ดังนั้น ผู้เรียนที่มีความเข้าใจในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ให้เป็นอิบาดะฮ์ได้ ก็จะได้รับผลประโยชน์ระดับคุณภาพชีวิตของตนในโลกนี้ควบคู่กับการได้รับผลบุญตอบแทนในโลกหน้า

นอกจากนี้ การกล่อมเกลาของคำสอนทางศาสนาไม่เพียงส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมของบุคคลเท่านั้น แต่ยังเพิ่มพูนความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณและเสริมสร้างความศรัทธาในศาสนา แต่ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับเขาวนด้านจิตวิญญาณของบุคคล ผลการศึกษาของ อรวรรณ บุญบำรุง และคณะ (2557) พบว่า เขาวนด้านจิตวิญญาณมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งให้เห็นว่า เขาวนด้านจิตวิญญาณมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ดีต่อเนื่องไปด้วย อย่างไรก็ตาม สืบเนื่องด้วยบริบทของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นของประเทศไทยในแง่ของประชากรส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาอิสลาม หลักคำสอนของศาสนาจึงถูกให้ความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการกล่อมเกลาพฤติกรรมของบุคคลในพื้นที่นี้อย่างปฏิเสธไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยนี้จึงนำองค์ประกอบอิทธิพลคำสอนทางศาสนาที่ส่งเสริมพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้มาวิเคราะห์ในโมเดลร่วมกับปัจจัยเชิงสาเหตุอื่นๆ แต่กระนั้น ผลการศึกษาคั้งนี้กลับไม่พบนัยสำคัญทางสถิติของเส้นอิทธิพลทางตรงจากคำสอนของศาสนาต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ เนื่องด้วยข้อจำกัดบางประการทางสถิติที่เมื่อนำตัวแปรอิทธิพลคำสอนศาสนามาวิเคราะห์ในโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุแล้ว ทำ

ให้โมเดลมีสถานะไม่เสถียรโดยอาจมีสาเหตุมาจากผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่ต่างจากแนวคิดและทฤษฎีคำสอนศาสนาอิสลามที่ตนได้รับรู้ในเรื่องการสนับสนุนให้มีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ จึงกล่าวได้ว่า ระบบการจัดการศึกษาอิสลามในระดับอุดมศึกษาปัจจุบันยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดที่เหมาะสม ผู้เรียนจึงยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติที่เป็นจริงได้ ด้วยเหตุนี้ การศึกษานี้จึงพบแต่เพียงอิทธิพลทางอ้อมของคำสอนศาสนาต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน

สถานการณ์แวดล้อม เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Briz-Ponce et al., (2017) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมและอิทธิพลทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติและความพยายามในการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ และสอดคล้องกับแนวคิด Constructivism ของ Vygotsky (1978) ทฤษฎีการเรียนรู้คลาสสิกที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบรรยากาศทางสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ การสนับสนุนทางสังคม ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุวิมล อุไกรษา และชีพสมน รังสยาธร (2552) ที่พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวเชิงบวกจะมีความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคได้ดี และมีเจตคติที่ดีต่อการเผชิญหน้ากับอุปสรรคปัญหา ทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ๆ และเรียนรู้ทักษะการดำรงชีวิตในสังคมเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Dale (2004) และ Webb & Moallem (2016) ที่พบว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีธรรมชาติของพฤติกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน แต่การสนับสนุนของสภาพแวดล้อมจะสร้างแรงกระตุ้น และแรงบันดาลใจในการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างดี เช่นเดียวกับผลการศึกษาของรัตติมา บุญสวน (2556) ที่พบว่า บรรยากาศการเรียนรู้เป็นปัจจัยเชิงเหตุที่ส่งผลโดยตรงต่อความใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน เมื่อผู้สอนมีความเข้าใจผู้เรียน มีความเป็นกันเองและยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียน ก็จะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ นอกจากนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Fisher (2005) และ Washor (2003) ที่ได้เสนอแนะให้ปฏิรูปการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในปัจจุบัน โดยให้เปลี่ยนแปลงบทบาทผู้สอนสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน โดยให้เชื่อมโยงการสอนกับการออกแบบบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนให้เป็นรูปแบบใหม่ และได้เสนอให้การเรียนการสอนควรประกอบด้วย 5 มิติ คือ การถ่ายทอด (Delivering) การประยุกต์ใช้ (Applying) การสร้างสรรค์ (Creating) การสื่อสาร (Communicating) และการตัดสินใจ โดยนำองค์ประกอบนี้

มาใช้ในการออกแบบสภาพแวดล้อมรูปแบบใหม่ นอกจากนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Ambrose et.al. (2010) ที่พบว่า ช่องทางหนึ่งที่คุณสอนจำเป็นต้องใช้ในการปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนคือ การสื่อสารให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ที่ให้ประโยชน์ต่อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งการให้ข้อมูลป้อนกลับที่มีประสิทธิผลต้องมีความเหมาะสมของเนื้อหาและจังหวะเวลาในการให้ผลป้อนกลับ โดยพิจารณาจากเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก และผลป้อนกลับจะมีประสิทธิผลมากที่สุดเมื่อชี้แจงสิ่งที่ผู้เรียนต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อการพัฒนาอย่างชัดเจน

ดังนั้น การปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน จึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญของตัวแปรสถานการณ์แวดล้อมที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Che Noraini Hashim & Hasan Langgulung (2008) ที่อธิบายว่า บทบาทของผู้สอนในปัจจุบันควรเลื่อนระดับ (Upgraded) จากเดิมที่เป็นเพียงการถ่ายทอดความรู้ปรับสู่รูปแบบการอบรมขัดเกลา (Tarbiyah) และบูรณาการองค์ความรู้ของยุคสมัยเตรียมพร้อมผู้เรียนสู่การมีบุคลิกภาพที่สมดุล เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Rosnani Hashim & Imron Rossidy (2000) ที่กล่าวว่า ผู้สอนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยตีความให้ผู้เรียนได้รับรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในมิติของอิสลาม หรือที่เรียกว่า “Islamization” สิ่งเหล่านี้ล้วนต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพของผู้เรียนและผู้สอน นอกจากนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ O’Shaughnessy (2008) และ วิจารย์พานิช (2556) ที่กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ความใกล้ชิดทางวิชาการ หรือ Academic intimacy มีความสำคัญต่อนักศึกษาปริญญาตรีอย่างยิ่ง นักศึกษาแต่ละคนเหมาะกับการเรียนรู้ในรูปแบบที่ต่างกัน นักศึกษาระดับปานกลางอาจจะไม่เหมาะสมที่จะศึกษาในมหาวิทยาลัยวิจัยที่อาจารย์ยุ่งกับการวิจัยจนไม่มีเวลาในการปฏิสัมพันธ์อย่างมีคุณภาพกับผู้เรียน เมื่อพิจารณาประเด็นนี้จะพบว่า นักศึกษาที่เข้ามาศึกษาในหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาระดับปานกลาง ซึ่งเหมาะสมที่จะเรียนรู้กับอาจารย์ผู้สอนที่มีความเป็นครู ความเป็นนักวิชาการ และมีความเป็นกันเอง จึงจะสามารถกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดจากผลการศึกษาของ จันทนา เริ่มสินธุ์ และคณะ (2554) ที่กล่าวถึงความสำคัญของผู้สอนว่า การปฏิรูปการศึกษาไม่มีวันสำเร็จถ้าไม่ได้ปฏิรูปผู้สอน เพราะผู้สอนคือบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในกำหนดคุณภาพประชากรในสังคม มหาวิทยาลัยจึงควรเป็นสถานที่รวมอาจารย์ผู้สอนที่มีความเก่งกาจสามารถและเป็นต้นแบบทางการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นแบบอย่างทางคุณธรรมและจริยธรรม ชี้นำสังคมผ่านการอบรมบ่มเพาะผู้เรียนให้พัฒนาศักยภาพไปในทางที่เหมาะสม

นอกจากนี้ Muntner (2008) ก็มีแนวคิดที่สอดคล้องกันว่า การปฏิสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพของผู้สอนเป็นสิ่งจำเป็น อาจด้วยวิธีการอภิปรายหรือการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบที่ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมมากที่สุด รวมถึงการให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลการศึกษาของ Hattie (2015) พบว่า การปฏิสัมพันธ์ของผู้สอนกับผู้เรียนเป็นช่องทางสำคัญที่จะช่วยให้ผู้สอนได้ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ว่าสิ่งใดที่ทำได้ดีแล้ว และสิ่งใดที่ควรปรับปรุงแก้ไข ซึ่งการให้ข้อมูลในการแก้ไขจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และพัฒนากรอบความคิดของผู้เรียนต่อไป ดังกล่าวนี้อาจส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้และทักษะทางปัญญา และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รุ่งลาวัลย์ จันทรัตน (2558) ที่พบว่า ความสามารถและความสัมพันธ์ที่ดีของอาจารย์ผู้สอนสามารถพยากรณ์คุณลักษณะการคิดนอกกรอบของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับ ผลการศึกษาของ เกรียงศักดิ์ อุบลไทร (2555) ที่พบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน มีความแปรปรวนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยครูผู้สอนที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากคนรอบข้างมากและมีทักษะทางสังคมกับคนรอบข้างในระดับที่ดี ก็จะมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนในระดับมากเช่นเดียวกัน จากข้อค้นพบนี้ จึงอาจเสนอแนะให้มหาวิทยาลัยพัฒนาอาจารย์ผู้สอนให้มีทักษะการปฏิสัมพันธ์ทั้งกับบุคคลรอบข้างและกับนักศึกษา ควบคู่กับการพัฒนาทักษะทางวิชาการด้านอื่นๆ เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวเป็นองค์ประกอบของสถานการณ์แวดล้อมที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ เนื่องจากสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกของสังคมที่มีการปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับผู้เรียน การเป็นแบบอย่างและถ่ายทอดจากครอบครัวจึงส่งผลต่อการเติบโตทางความคิดของผู้เรียนมากที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Rahma Bourqia (2006) ซึ่งได้ศึกษาบทบาทของครอบครัวในศตวรรษที่ 21 ในมุมมองของศาสนาอิสลาม (The role of the family in the 21st century an Islamic point of view) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ในมิติคำสอนศาสนาอิสลามครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการปูพื้นฐานเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนพัฒนาทักษะทางจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัว การสนับสนุนและการกระตุ้นที่มีคุณภาพของครอบครัวจะส่งผลต่อความสำเร็จของผู้เรียนในการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต จากการศึกษาของ Mohamed Hadad (2006) ก็มีข้อค้นพบในลักษณะเดียวกันว่า ครอบครัวเป็นพื้นที่สำคัญที่สุด ที่มีบทบาทในการช่วยค้นหาความถนัดและความสนใจของนักเรียน

ตลอดจนเตรียมความพร้อมและสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมก่อนออกไปเผชิญการเรียนรู้จริงในสังคม นอกจากนี้ การสนับสนุนทางสังคมยังครอบคลุมถึงสถาบันอื่นๆ ในสังคม อาทิ มัสยิด ที่ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเล็กๆ ดังเช่นสถาบันครอบครัวอีกต่อหนึ่ง Ab. Halim Tamuri et, al. (2012) ได้ศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ในการจัดการศึกษาอิสลามโดยใช้มัสยิดเป็นฐาน (A new approach in Islamic education: Mosque based teaching and learning) ผลการศึกษา พบว่าในยุคสมัยของท่านนบีมุฮัมมัดﷺ และยุคสมัยที่อารยะธรรมอิสลามเจริญรุ่งเรืองในอดีตได้มีการจัดระบบความรู้แก่ผู้คนในสังคม โดยการพัฒนามัสยิดให้เป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน รวมไปถึงอบรมบ่มเพาะจริยธรรมและให้ความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้คนในสังคม แต่ในปัจจุบันกลับพบว่ามัสยิดมีบทบาทในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้คนในสังคมน้อยไปจากเดิม บทบาทของมัสยิดในปัจจุบันเหลือเพียงการเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจและบรรยายธรรมทางศาสนาเท่านั้น การศึกษาดังกล่าวนี้นจึงเสนอแนะให้สถานศึกษาร่วมมือกับสถาบันทางสังคมในการฟื้นฟูบทบาทของมัสยิด ให้สามารถกลับมาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และให้ความรู้แก่พ่อแม่ในการอบรมส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตรหลานในแต่ละช่วงวัย ตลอดจนส่งเสริมทักษะที่เหมาะสมกับเยาวชนมุสลิมยุคใหม่ควบคู่กับการพัฒนาจิตวิญญาณของสมาชิกในสังคม เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดุจเดือน พันธุนาวิน (2550) และ ชวนชัย เชื้อสาธุน (2552) ที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ เนื่องจากเด็กจะเลียนแบบและยึดเป็นตัวแบบ แต่ทั้งนี้การมีแบบอย่างที่ดีจากเพื่อน การได้รับการแบ่งปันความรู้จากเพื่อน ก็มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ไม่น้อยเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วรทัศน์ วัฒนชีวินปกรณ์ (2555) และ วันวิสา ศรีระศาสตร์ (2554) ที่พบว่า การเห็นแบบอย่างจากเพื่อนเป็นตัวทำนายสำคัญของพฤติกรรมใฝ่รู้ใฝ่ดี และผู้เรียนที่มีเพื่อนรอบข้างเป็นแบบอย่างในการเข้าถึงการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัย จะส่งผลให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และใช้เทคโนโลยีอย่างเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของตน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Fisher (2010) ที่พบว่า การออกแบบหลักสูตรการสอนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงรุกนั้น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด เมื่อผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ในห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ การค้นคว้าด้วยตนเองนอกห้องเรียนก็จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

การศึกษานี้พบว่า **คุณลักษณะเดิมภายในผู้เรียน** มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน โดยส่งผ่านตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์ซึ่งเป็นสื่อกลาง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) ของ Vygotsky (1978) ที่กล่าวว่าปัจจัยคุณลักษณะภายในมีส่วนช่วยทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีความหมายมากยิ่งขึ้น ความรู้เดิมที่ผู้เรียนได้มาจากการอ่านหรือเรียนรู้ด้วยตนเองจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจให้ผู้เรียน โดยตัวแปรกลางอาจหมายถึงทัศนคติหรือเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ จากการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างปัญญาชนในการจัดการศึกษาอิสลามระดับอุดมศึกษาแบบดั้งเดิม ของ Rosnani Hashim (2007) พบว่า การพัฒนาผู้เรียนในระบบการเรียนการสอนอิสลามปัจจุบันจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และทักษะการคิดอื่นๆ อาทิ การคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ควบคู่กับพัฒนาความเชี่ยวชาญในความรู้ดั้งเดิมเฉพาะศาสตร์ที่มีสอนในหลักสูตร นอกจากนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ John Hattie (2015) ศาสตราจารย์ด้านการศึกษา University of Melbourne ที่ค้นพบว่า ความคิดของมนุษย์สามารถพัฒนาให้เติบโตได้ด้วยการใฝ่เรียนรู้ โดยผู้เรียนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) จะมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และจะทุ่มเทความพยายามอย่างมากในการเรียนรู้ โดยผู้เรียนกลุ่มนี้จะมีวิธีคิดว่าอุปสรรคและปัญหาเป็นโอกาสในการเรียนรู้

ผลการศึกษายังพบว่า **การมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้** เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนมีจิตลักษณะที่เอื้อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ แรงจูงใจที่ผู้เรียนได้รับจากบุคคลต้นแบบ อาจารย์ผู้สอน หรือบุคคลรอบข้าง สามารถส่งผลไปยังพฤติกรรมการเรียนรู้ผ่านการรับรู้ถึงความสามารถของตน ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้และมีความเชื่อมั่นที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Ormrod (2008) และ Maehr & Meyer (1997) ที่พบว่า แรงจูงใจจะสามารถเพิ่มระดับความพยายามของผู้เรียน และเสริมพลังงานเชิงบวกเพื่อใช้ในกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ กล่าวคือ พฤติกรรมใดๆ ของผู้เรียนที่มีแรงจูงใจหนุนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม จะทำให้ผู้เรียนสามารถอดทนต่ออุปสรรคที่ขวางกั้นและเพิ่มความพยายามลงไปในกิจกรรมที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Wigfield (1994) และ Larson & Rusk (2011) ที่อธิบายว่า แรงจูงใจใฝ่เรียนรู้จะเป็นตัวแปรสำคัญที่จะกำหนดทิศทางของผู้เรียนว่าจะติดตามการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นหรือจะละเลยไม่สนใจ ซึ่งแรงจูงใจจะเป็นจุดสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเริ่มต้นกระทำกิจกรรมที่สนใจใฝ่หาเรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการ และแรงจูงใจ

เช่นเดียวกันที่ทำให้ผู้เรียนยังคงกระทำพฤติกรรมเหล่านั้น แม้ว่าจะมีอุปสรรคในกระบวนการเรียนรู้บ้าง แต่ด้วยพลังแห่งแรงจูงใจจะทำให้พวกเขามีความมุ่งมั่นทำต่อไปได้จนสำเร็จ

นอกจากนี้ **การมีลักษณะมุ่งอนาคต** ก็ส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนผ่านจิตลักษณะตามสถานการณ์ อธิบายได้ว่า การกำหนดเป้าหมายความสำเร็จในอนาคตของผู้เรียนมีความเป็นพลวัตรที่ปรับเปลี่ยนตาม การรับรู้ เจตคติ และความเชื่อมั่นของผู้เรียนเช่นเดียวกัน ทั้งนี้การวางแผนกำหนดเป้าหมายสำหรับอนาคตของผู้เป็นมุสลิมจำเป็นต้องมีเป้าหมายทางโลกและทางธรรมควบคู่กัน ผลการศึกษาของ Che Noraini Hashim & Hasan Langgulung (2008) ได้กล่าวว่า การออกแบบหลักสูตรสำหรับการจัดการศึกษาอิสลาม จำเป็นต้องคำนึงถึงเป้าหมายอนาคตของผู้เรียนทั้งสองมิตินี้ควบคู่กัน กล่าวคือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมายสำหรับการดำรงชีพในโลกนี้และตั้งเป้าหมายเพื่อบรรลุน้ำหนักของการเป็นมุสลิม เหล่านี้ถือเป็นความท้าทายที่ต้องเผชิญสำหรับการปฏิรูปหลักสูตรการจัดการศึกษาอิสลามในปัจจุบัน นอกจากนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วรทัศน์ วัฒนชีวินปกรณ์ (2555) ที่พบว่านักศึกษาที่มีลักษณะมุ่งอนาคต จะสามารถควบคุมตนเองในการเรียนรู้ได้ดี มีเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ และสามารถยอมรับนวัตกรรมทางวิชาการเพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

และยังพบว่า **การมีนิสัยรักการอ่าน** เป็นองค์ประกอบสำคัญของการมีคุณลักษณะเต็มภายใน เนื่องจากการมีนิสัยรักการอ่านจะเสริมสร้างสร้างการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Owusu-Acheaw and Larson (2014) ที่ได้ศึกษาเพื่อยืนยันว่านิสัยรักการอ่านมีอิทธิพลต่อผลการเรียน (Academic Performance) และนิสัยรักการอ่านยังมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนของผู้เรียน อีกทั้งยังได้เสนอแนะให้ผู้สอนแจกเอกสารประกอบคำบรรยาย (Handouts) ให้กับผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ห้องสมุดเพื่อการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมนอกห้องเรียนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผลการศึกษาของ พัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์ และคณะ (2559) พบว่า พฤติกรรมรักการอ่านส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทิศทางที่ดี โดยการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านสำหรับบริบทของผู้เรียนในประเทศไทยต้องอาศัยความร่วมมือหลายฝ่ายช่วยกัน ทั้งในระดับโรงเรียน ระดับห้องเรียน และระดับครอบครัว การออกแบบให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านเป็นตัวกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้เด็กสนใจการอ่านมากขึ้น และยังสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการแห่งยุคสมัยนี้คือ วิจารย์ พานิช (2557) เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556) ที่กล่าวว่า การมีบุคลิกลักษณะนิสัยรักการอ่านและใฝ่เรียนรู้ จะมีศักยภาพนำชีวิตไปสู่ความสำเร็จ นิสัยรักการอ่านเป็นคุณลักษณะที่พบเห็นทั่วไปในนักเรียน

นักศึกษาในแถบประเทศที่พัฒนาแล้วทั่วโลกแต่ยังพบได้น้อยในสังคมไทย ดังนั้นรากฐานความรู้ของคนไทยจึงอ่อนแอไม่สามารถแข่งขันกับผู้อื่น เพราะด้วยความไม่เป็นนักอ่าน ไม่เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ของคนในสังคม ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การสร้างบุคคลในสังคมให้มีนิสัยรักการอ่านเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ อันจะนำพาความเจริญมาสู่ประเทศชาติต่อไป

จิตลักษณะตามสถานการณ์ ที่ค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย การรับรู้ความสามารถตนเอง เจตคติต่อการเรียนรู้ และความเชื่ออำนาจในตนเอง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ahmad Munawar Ismail et al., (2011) ที่พบว่า การพัฒนาพฤติกรรมของมุสลิมต้องขับเคลื่อนจากพลังความเชื่อภายในตนเองเป็นอันดับแรก ดังที่หลักการศรัทธาในศาสนาอิสลามต้องเริ่มต้นจากการมีความศรัทธาในพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ศาสนาอิสลามจึงให้ความสำคัญต่อการมีแก่นของศรัทธา (Aqidah) ที่บริสุทธิ์ เนื่องจากพลังความเชื่อจะส่งผลให้พฤติกรรมปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของศาสนาสามารถกระทำได้อย่างไม่มีข้อสงสัย นอกจากนี้ สอดคล้องกับคำอธิบายของ ดุจเดือน พันธุนาวิน (2549) ที่กล่าวว่า ความเชื่ออำนาจในตนสำคัญต่อการขับเคลื่อนให้บุคคลกระทำพฤติกรรมใดๆ เมื่อผู้เรียนเชื่อมั่นว่า ความสำเร็จเกิดจากความพยายามของตน ก็จะมีทุ่มเทความพยายามในการฝึกฝนพัฒนาตนเองจนบรรลุเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ และ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ambrose et al., (2010) ที่พบว่า ความเชื่อในตนเองนี้จะเกิดมาจากการที่นักศึกษาได้ใช้ความพยายามในการฝึกฝนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนความสามารถในเรื่องนั้นได้รับการพัฒนาขึ้นแล้วจึงเกิดเป็นความเชื่อมั่นในตนเอง แต่ก็มีผู้เรียนบางกลุ่มที่มีสมรรถนะที่เพิ่มขึ้นแต่ไม่ได้รับรู้ถึงสมรรถนะที่พัฒนาขึ้นจากเดิมของตนเอง อาจเป็นเพราะการเรียนรู้เกิดขึ้นแต่ผู้เรียนเองยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงรูปธรรม ซึ่งผู้เรียนกลุ่มนี้อาจารย์ผู้สอนต้องทำหน้าที่ช่วยเป็นผู้สะท้อนและให้กำลังใจว่าสมรรถนะของผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพัฒนาขึ้น เสริมพลังเชิงบวกด้วยการชื่นชมเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองยิ่งขึ้นต่อไป

กล่าวได้ว่า พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้สามารถหล่อหลอมและพัฒนาขึ้นมาจากปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องหลายด้าน ผลการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาจากข้อมูลเชิงประจักษ์ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ได้รับอิทธิพลทางตรงมาจากสถานการณ์แวดล้อม และได้รับอิทธิพลทางอ้อมมาจากปัจจัยคุณลักษณะเดิมภายในผู้เรียน และอิทธิพลคำสอนศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2551) พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2557) พรชัย ผาโตไธสง (2555) ศุภรางค์ อินทุณห์ (2552) และ แนวคิด Constructivism ของ

Vygotsky (1978) จากผลการศึกษาพบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้โดยการให้ความสนใจการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีของยุคสมัยมากที่สุดนั้น มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Prensky (2008) และ Kelly et al., (2009) ผู้เรียนในศตวรรษใหม่นี้มีเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ หากได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมผู้เรียนยุคนี้จะสามารถมีความกระตือรือร้นใฝ่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เนื่องจากวิถีชีวิตของผู้เรียนยุคนี้มีคอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน หรือแท็บเล็ต ติดตัวอยู่ตลอดเวลา ผู้เรียนกลุ่มนี้จึงมีศักยภาพและความสนใจในการเรียนรู้แตกต่างจากผู้เรียนยุคก่อน ดังนั้นปัจจัยทางเทคโนโลยีจึงควรเป็นองค์ประกอบสำคัญในการออกแบบการเรียนการสอนให้ผู้เรียนยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับผลการศึกษากำหนดเทคโนโลยีมาใช้พัฒนาการใฝ่เรียนรู้ หรือ Technology Enhanced Active Learning (TEAL) ของ Fisher (2010) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานการบรรยาย การใช้เทคโนโลยี และให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันในห้องเรียนระหว่างผู้เรียนและผู้สอนอย่างลงตัว

ด้วยเหตุนี้ ผู้สอนเองจึงจำเป็นต้องเปิดรับเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีและปรับตัวไปพร้อมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคใหม่ โดยการพัฒนาและคัดสรรนวัตกรรม (Innovation) ที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้านอิสลามศึกษา อาทิตัวอย่างจากประเทศเพื่อนบ้านมาเลเซีย ศาสตราจารย์ด้านการศึกษารอสานี ฮาซิม (Rosnani Hashim (2005) ได้พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่เรียกว่า “HIKMAH Pedagogy” ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะการคิดของเยาวชนมุสลิมในประเทศมาเลเซีย โดยศึกษาวิจัยในกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ซึ่งนวัตกรรมการสอนนี้ได้ปรับมาจากแนวคิด Philosophy for Children (P4C) ของ Lipman’s เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในประเทศมาเลเซีย รูปแบบการสอนจะเน้นปรัชญาในการคิดอย่างมีเหตุผล ฝึกให้ผู้เรียนตั้งคำถาม และถกอภิปรายในลักษณะที่นำไปสู่คำตอบด้วยผู้เรียนเอง ผู้สอนจะมีบทบาทเป็นผู้คอยกำกับและให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างสร้างสรรค์แก่ผู้เรียน นอกจากนี้ จากผลการศึกษาพบว่าผู้เรียนที่มีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ จะสนใจเรียนรู้ในสิ่งที่ท้าทายความสามารถของตนเองและได้ใช้ความรู้หลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Ambrose et al., (2010) ที่ได้ศึกษาและพบว่า ยุทธศาสตร์หนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้คือ การฝึกหัดให้นักศึกษาได้ประยุกต์ใช้ทักษะที่ได้เรียนในบริบทที่หลากหลาย โดยไม่ผูกติดกับบริบทเดิม ซึ่งผู้สอนจะมีหน้าที่ช่วยนักศึกษาในการเตรียมความพร้อมในการประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทที่แตกต่างกันได้

ในอีกมิติหนึ่ง แม้ว่าพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาความขัดแย้งและยังคงมีสถานการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 10 กว่าปีที่ผ่านมา (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2552; ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี, 2556) แต่กระนั้น ผลการศึกษานี้ทำให้เข้าใจได้ว่าสถานการณ์ไม่สงบในพื้นที่ไม่ได้เป็นข้อจำกัดการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคสมัยนี้ ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาวิจัยของ McGaha-Garnett (2013) ที่พบว่า ความรุนแรงมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความก้าวหน้าทางการเรียนรู้และพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน โดยความรุนแรงอาจได้รับการถ่ายทอดมาจากครอบครัวหรือบรรยากาศของชุมชนและสังคมที่สถานศึกษาตั้งอยู่ ซึ่งสภาพแวดล้อมที่มีความขัดแย้งจะส่งผลให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความไม่แน่นอน และรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยของสังคมแวดล้อม ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าผู้เรียนในพื้นที่คุ้นชินกับการแวดล้อมด้วยเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น จึงไม่ได้ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนรู้

นอกจากนี้ หากพิจารณาลักษณะทางชีวสังคมของกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาเพศหญิง ซึ่งเป็นสัดส่วนจริงของจำนวนผู้เรียนในหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากผลการศึกษาของ Lohbeck et al., (2016) และ Martin (2004) พบว่า เมื่อเปรียบเทียบนักเรียนชายและนักเรียนหญิงจะพบว่า นักเรียนผู้หญิงมีปัจจัยคุณลักษณะเดิมของบุคคลได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน และความสัมพันธ์กับเพื่อน ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ได้ดีกว่า นอกจากนี้ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคครั้งนี้ส่วนใหญ่บิดาและมารดาประกอบอาชีพทำสวน ส่วนใหญ่มีรายได้เพียง 8,000 บาท/เดือน ซึ่งปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวเหล่านี้ มีส่วนเกี่ยวข้องต่อต้นทุนความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียนและมีส่วนสัมพันธ์กับการสนับสนุนทางสังคมของผู้เรียน โดยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดลฤดี สุวรรณศิริ (2550) พบว่า นักเรียนที่ครอบครัวมีสถานภาพทางเศรษฐกิจไม่ดี จะได้รับการส่งเสริมให้ศึกษาต่อน้อยลงไปด้วย ซึ่งนักเรียนที่มีสถานภาพทางครอบครัวดี รายได้สูงจะได้รับการสนับสนุนในเรื่องการเรียนสูง และยังพบว่านักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และนักธุรกิจ จะคาดหวังให้บุตรหลานเลื่อนสถานะทางสังคมโดยใช้ช่องทางการศึกษาในการพัฒนาตนเอง ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า ด้วยข้อจำกัดทางด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจนี้ อาจมีส่วนทำให้กลุ่มผู้เรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวอย่างเต็มศักยภาพ

ดังนั้น จากบริบทที่ศึกษาสรุปการอภิปรายได้ว่า ปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อมมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ ส่วนปัจจัยคุณลักษณะเดิมภายในผู้เรียนและคำสอนศาสนามีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ผ่านจิตลักษณะตามสถานการณ์

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผลจากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้วิจัยมีประเด็นข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

5.3.1.1 สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ควรมีการวิจัยเพื่อสำรวจทักษะที่นักศึกษาให้ความสนใจและต้องการเรียนรู้ แล้วจึงนำผลการสำรวจไปเป็นแนวทางในการออกแบบโครงการหลักสูตรการอบรมพิเศษนอกห้องเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาได้พัฒนาศักยภาพตามความถนัดและความสนใจของตน

5.3.1.2 สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรอิสลามศึกษา ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพของนักศึกษา และเน้นการพัฒนาทักษะเสริมอื่นๆ ควบคู่กับการสอนในชั้นเรียน อาทิ จัดอบรมหลักสูตรระยะสั้นในเรื่อง การพัฒนาบุคลิกภาพ การนำเสนอ งานอย่างมืออาชีพ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการออกแบบชีวิต เป็นต้น ความรู้เหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานและอาชีพของนักศึกษาในอนาคต

5.3.1.3 การพัฒนาพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษา ควรสอดคล้องกับความเชื่อและความศรัทธาทางศาสนา กล่าวคือพฤติกรรมที่ส่งเสริมต้องไม่ขัดแย้งกับหลักการทางศาสนา ในขณะที่คำสอนศาสนาจะเป็นสื่อกลางสำคัญที่ช่วยในการเสริมสร้างพลังความใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน

5.3.1.4 ยุคสมัยที่การเรียนรู้ไม่มีขอบเขตและเส้นกั้นพรหมแดนเฉกเช่นปัจจุบันนี้ คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่ต้องหมั่นพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อสามารถเป็นแบบอย่างแก่นักศึกษาและสามารถเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับผู้เรียนได้ ซึ่งคำแนะนำที่ไม่เท่าทันยุคสมัยหรือล้าหลังของอาจารย์ผู้สอนอาจสามารถปิดกั้นพัฒนาการการเรียนรู้ของนักศึกษา

ขณะเดียวกันคำแนะนำที่มีประสิทธิภาพจะเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาในการพัฒนาตนเองอย่างก้าวกระโดดได้เช่นกัน

5.3.1.5 มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายที่มุ่งพัฒนาพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาให้สอดคล้องกับความเหมาะสมของนักศึกษาทุกระดับ กล่าวคือ ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก นักศึกษาในแต่ละระดับล้วนมีทักษะที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นเลิศที่แตกต่างกัน แม้ว่าการเรียนรู้ในระดับบัณฑิตศึกษาจะเน้นการค้นคว้าวิจัยด้วยตนเองเป็นหลัก แต่กระนั้น สถาบันการศึกษาก็ควรมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศทางวิชาการที่เหมาะสมกับสมรรถนะการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับในระดับนี้เช่นเดียวกัน ดังนั้นคณาจารย์และผู้บริหารควรให้ความสำคัญ และตระหนักถึงบทบาทในการส่งเสริมการใฝ่เรียนรู้แก่นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5.3.1.6 ระดับนโยบายของคณะและมหาวิทยาลัย ควรมีการทบทวนและประเมินผลความพึงพอใจของนักศึกษาที่ได้รับจากการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมทางทักษะที่นักศึกษาสนใจอันนอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน

5.3.1.7 เสนอแนะให้มหาวิทยาลัยมีการสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาหรือวิทยาลัยอาชีวศึกษาหรือวิทยาลัยการอาชีพในบริเวณใกล้เคียง เพื่อให้นักศึกษาได้เข้าร่วมเรียนรู้ อาจเป็นกิจกรรมเสริมที่สามารถเก็บจำนวนชั่วโมง อันจะช่วยให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะทางวิชาชีพ และทักษะทางชีวิตอื่นๆ ซึ่งมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาในอนาคต อาทิ หลักสูตรทำอาหาร หลักสูตรช่างกล หลักสูตรซ่อมแซม หลักสูตรตัดเย็บ เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรนำปัจจัยเชิงเหตุที่ได้จากการศึกษาโมเดลปัจจัยเชิงเหตุที่ส่งเสริมพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไปทำการศึกษาเชิงลึกโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากการวัดพฤติกรรมด้านจิตวิทยาอย่างพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ควรวัดโดยพิจารณาทั้งจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนและจากความคิดเห็นของผู้เรียนเอง

5.3.2.2 ควรออกแบบหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ให้ผู้เรียน แล้วดำเนินการศึกษาเชิงทดลอง มีกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง นำหลักสูตรไปใช้ทดลองจริง

สักระยะหนึ่ง แล้วเปรียบเทียบผลการทดลองก่อน-หลัง และให้มีการสะท้อนข้อมูลกลับจากนักศึกษาที่เข้าร่วมแล้วจึงนำข้อเสนอแนะไปปรับแก้พัฒนาเพื่อนำไปใช้จริง

5.3.2.3 ศึกษาการสร้างแบบจำลองปัจจัยที่เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาจจะศึกษาด้วยการวิเคราะห์อิทธิพล เพื่อให้ได้ผลการวิจัยในส่วนของการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวที่มีรายละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น

5.3.2.4 ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการส่งเสริมจากสถาบันการศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยในส่วนรายละเอียดที่ต้องปรับปรุงและส่วนที่สามารถส่งเสริมผ่านสถาบันการศึกษา

5.3.2.5 ศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษาของประเทศเพื่อนบ้านที่ประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ อาทิ ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย เนื่องจากมีบริบทใกล้เคียงสามารถนำมาเป็นแนวทางและประยุกต์ใช้ในบริบทสามจังหวัดชายแดนใต้ได้

5.3.2.6 ควรศึกษาวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์กลุ่มพหุ (Multi group analysis) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มาจากหลากหลายสาขาวิชาในสถาบันอุดมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรืออาจนำโมเดลนี้ไปทดสอบกับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาในบริบทเดียวกัน เพื่อตรวจสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดล